

Dorota Hitczenko

Instytut Transportu Samochodowego

PORÓWNANIE ZNAKÓW DROGOWYCH W POLSCE NA PRZESTRZENI 60 LAT

W okresie ponad sześćdziesięciu lat liczba znaków drogowych obowiązujących w Polsce wzrosła ponad pięciokrotnie. W tym samym czasie liczba samochodów zwiększyła się około siedemset razy, a długość dróg o utwardzonej nawierzchni zaledwie 4,5-krotnie.

W artykule przedstawiono znaki drogowe obowiązujące w Polsce w roku 1940 i porównano je ze znakami stosowanymi współcześnie. Omówiono szczegółowo poszczególne grupy znaków i przeanalizowano jak zmienił się ich wygląd i liczebność.

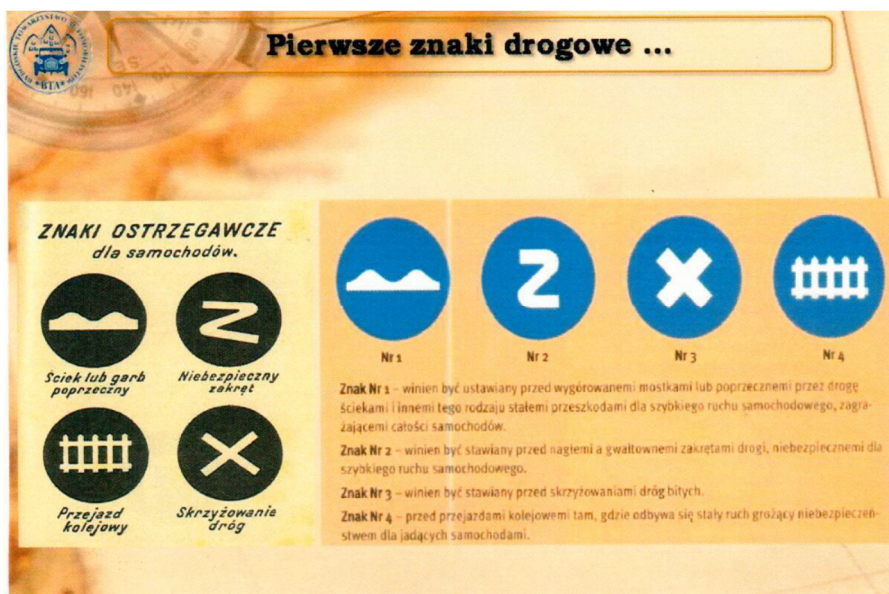
COMPARISON OF TRAFFIC SIGNS IN POLAND OVER 60 YEARS

During more than sixty years, the number of traffic signs in force in Poland increased more than fivefold. At the same time, the number of cars increased about seven hundred times, while the length of paved roads only 4.5-fold.

The article presents the signs in force in Poland in 1940 and compares them with the signs used today. Various groups of signs are discussed in detail and analyzed was how their appearance and numbers have changed

1. Wprowadzenie

Pierwsze przepisy poruszania się po drogach na ziemiach polskich zostały sformułowane już w 1826 roku, ale dopiero prawie sto lat później, w 1921 roku, opublikowano pierwszy polski kodeks drogowy pt. „Przepisy o ruchu pojazdów mechanicznych po drogach publicznych”. Natomiast pierwsze znaki drogowe wprowadzono w 1909 roku i było ich zaledwie 4 (rys. 1).

Źródło: materiały z wystawy zorganizowanej przez Fundację COOPERATIO „Historia Prawa Jazdy na ziemiach polskich” w dniach 20.10 – 6.12.2015 w Bydgoszczy

Rys. 1. Pierwsze znaki drogowe obowiązujące na ziemiach polskich w 1909 roku
Fig. 1. The first traffic signs in force on the Polish soil in 1909

2. Do czego służą znaki drogowe?

Według definicji z broszury „Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych” dla kandydatów na kierowców samochodów prywatnych, motocykli i kierowców dorożek konnych, autorstwa H. Wilczyńskiego wydanej w Warszawie w roku 1940 [1]:

„Są to tablice umówionego kształtu, koloru i znaczenia, które ostrzegają kierowcę o miejscach niebezpiecznych dla przejazdu, regulują sposób przejazdu, czy też ułatwiają kierowcy orientację w ruchu. Tablice dzielą się na trzy główne grupy: ostrzegawcze, obowiązujące (zakazu nakazu ograniczenia) i informacyjne”.

Dzisiaj definiuje się znak drogowy jako znak obowiązujący w ruchu drogowym, którego znaczenie i zakres obowiązywania określony jest w przepisach prawa; na terytorium Polski znaki drogowe normowane są zapisami rozporządzenia w sprawie znaków i sygnałów drogowych (Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych Dz.U. z 2002 r. Nr 170, poz. 1393).

Porównanie znaków drogowych...

Prześledźmy zatem jak zmienił się wygląd, a przede wszystkim liczba znaków drogowych na przestrzeni ponad 60 lat.

3. Opis znaków drogowych stosowanych w 1940 roku i obecnie

Na rys. 2 przedstawiono **znaki obowiązujące** (nakazu, zakazu, ograniczenia), które funkcjonowały w 1940 roku. Według opisu z wyżej cytowanej broszury to „*tablice okrągłe, z szerokim czerwonym obrzeżem, białym polem po środku i namalowanym umówionym znakiem*”.

Źródło: H. Wilczyński „Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych”

Rys. 2. Znak drogowy obowiązujący (nakazu, zakazu, ograniczenia) w 1940 roku
Fig. 2. Traffic signs in force (giving order, prohibition, restriction) in 1940

Znaków drogowych obowiązujących było razem 18, w tym:

znaki zakazu (11 znaków)

- zakaz przejazdu wszelkich pojazdów - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- zakaz wjazdu w ulicę jednokierunkową - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- zakaz używania sygnału dźwiękowego - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- zakaz wyprzedzania - znak wyglądający inaczej niż obecnie
- zakaz zawracania - znak wyglądający inaczej niż obecnie
- zakaz postoju - znak wyglądający inaczej niż obecnie
- zakaz zatrzymywania się - znak wyglądający inaczej niż obecnie (znak jest taki sam jak obecny znak „zakaz postoju”)
- zakaz przejazdu (samochodów osobowych, samochodów ciężarowych, wozów ciężarowych, pojazdów konnych) - 4 znaki.

Obecnie znaki zakazu wyglądają podobnie. Jest ich w sumie 40, w tym 33 z nich dotyczy zakazów, które obowiązywały poprzednio: zakaz ruchu w obu kierunkach (1 znak), zakaz wjazdu (1 znak), zakaz zawracania (1 znak + 1 odwołanie), zakaz wyprzedzania (2 znaki + 2 odwołania), zakaz używania sygnału dźwiękowego (1 znak + 1

odwołanie), zakaz postoju (3 znaki), zakaz zatrzymywania się (1 znak) oraz zakaz wjazdu różnych pojazdów (19 znaków).

Wśród znaków zakazu stosowanych dzisiaj są także takie, których poprzednio nie było (7 znaków): znak „stop” (sześciokątny, na czerwonym tle białe litery, 1 znak), zakaz skrętu (2 znaki), znak „pierwszeństwa dla nadjeżdżających z przeciwka” (dwie strzałki: czerwona i czarna skierowane przeciwnie, 1 znak), zakaz ruchu pieszych (1 znak), koniec zakazów (1 znak), znak „kontrola celna” (czarny napis Cło/Zoll, dawniej zaliczany do znaków nakazu, 1 znak)).

Znaki ograniczenia (4 znaki)

- ograniczenie szybkości dla samochodów - 3 znaki
- ograniczenie ciężaru - 1 znak.

Obecnie znaków ograniczenia jest 6, w tym: 1 znak ograniczenia prędkości, 1 znak strefy ograniczenia prędkości, 1 znak strefy ograniczenia postoju oraz 3 znaki je odwołujące.

Znaki nakazu (3 znaki)

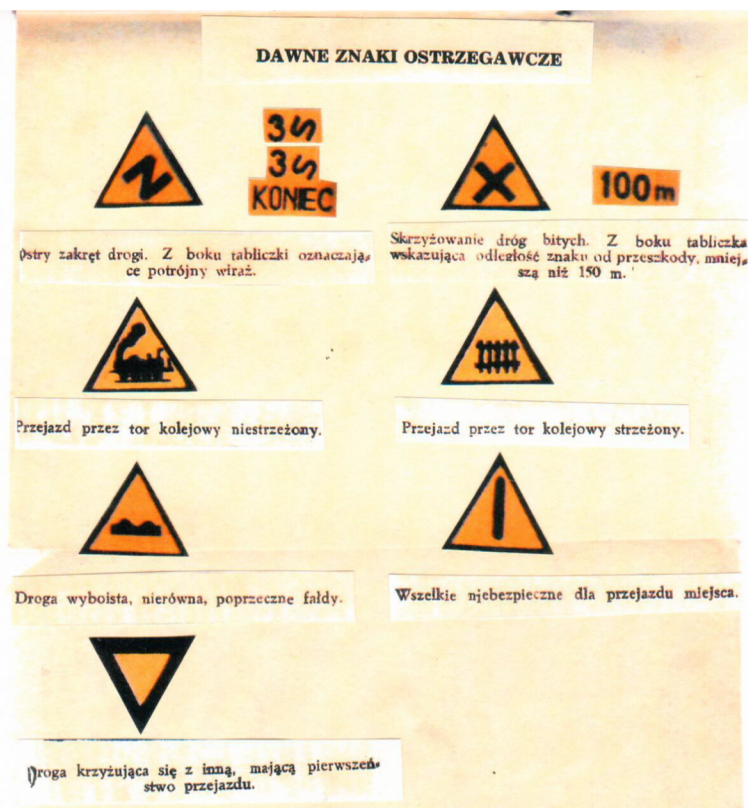
- nakaz zatrzymania się przed urzędem celnym - znak wyglądający inaczej niż obecnie
- obowiązujący kierunek przejazdu
- nakaz prawostronnego kierunku jazdy.

Współcześnie wszystkich znaków nakazu jest 21, w tym 13 dotyczących nakazu ruchu pojazdów oraz 8 wymienionych poniżej, których poprzednio nie stosowano:

- droga dla rowerów - 1 znak + 1 odwołanie
- prędkość minimalna - 1 znak + 1 odwołanie
- droga dla pieszych - 1 znak + 1 odwołanie
- nakaz używania łańcuchów przeciwpoślizgowych - 1 znak + 1 odwołanie.

Na rys. 3 przedstawiono **znaki ostrzegawcze**, które obowiązywały w 1940 roku. Według opisu z broszury H. Wilczyńskiego są to „*tablice trójkątne koloru żółtego z czarną obwódką, z namalowanym czarną farbą umówionym znakiem*”. Było ich 7.

- ostry zakręt drogi - znak podobny do obecnego, który ostrzega o kilku niebezpiecznych zakrętach
- skrzyżowanie dróg - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- przejazd przez tor kolejowy niestrzeżony - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- przejazd przez tor kolejowy strzeżony - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- droga wyboista, nierówna - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- wszelkie niebezpieczne dla przejazdu miejsca - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- droga krzyżująca się z inną, mającą pierwszeństwo przejazdu - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie.

Źródło: H. Wilczyński „Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych”

Rys. 3. Znaki drogowe ostrzegawcze w 1940 roku
Fig. 3. Traffic warning signs in 1940

Obecnie wszystkich znaków ostrzegawczych jest 42 (wyglądają podobnie do dawnych, różnią się kolorem obwódki, zamiast czarnej jest czerwona), w tym:

19 dotyczy ostrzeżeń wymienionych poprzednio: 4 znaki dotyczą zakrętów, 8 znaków dotyczy skrzyżowania dróg, 2 znaki dotyczą nierówności na drodze, 3 znaki dotyczą zwężenia jezdni, 2 znaki dotyczą przejazdu przez tory kolejowe, 21 stanowi ostrzeżenia o różnych innych niebezpieczeństwach takich jak: ruchomy most, śliska jezdnia, przejście dla pieszych, dzieci, zwierzęta gospodarskie, zwierzęta dzikie, boczny wiatr, odcinek jezdni o ruchu dwukierunkowym, niebezpieczny zjazd, stromy podjazd, rowerzyści, spadające odłamki skalne, lotnisko, nabrzeże lub brzeg rzeki, sytki żwir, sygnały świetlne, niebezpieczne pobocze, oszronienie jezdni, zator drogowy, wypadek drogowy, inne niebezpieczeństwo, 2 zostały przeniesione z kategorii znaków informacyjnych:

- roboty na drodze - dawniej był to znak informacyjny „znak zalecanej ostrożności wobec naprawy drogi”
- tramwaj - dawniej był to znak informacyjny „znak zalecanej ostrożności przejazdu przy linii tramwajowej”.

Rys. 4 przedstawia **znaki informacyjne** oraz **znaki wskaźnikowe** obowiązujące w 1940 roku. Według opisu z broszury „Czy znasz przepisy policyjne...” znaki informacyjne to „tablice prostokątne koloru niebieskiego z namalowanym umówionym znakiem”.

Źródło: H. Wilczyński „Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych”

Rys. 4. Znaki drogowe informacyjne i wskaźnikowe w 1940 roku
 Fig. 4. Information and direction traffic signs in 1940

Znaki informacyjne (9 znaków)

- dozwolony postój pojazdów - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- przydrożny punkt opatrunkowy - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie
- zalecana ostrożność jazdy koło szkoły - obecnie ten znak wygląda inaczej i należy do znaków ostrzegawczych
- zalecana ostrożność przejazdu przy linii tramwajowej - dawniej i obecnie znak wygląda podobnie, obecnie należy do znaków ostrzegawczych
- zalecana ostrożność wobec naprawy drogi - obecnie ten znak wygląda inaczej i należy do znaków ostrzegawczych
- stacja benzynowa - znak wyglądający inaczej niż obecnie
- stacja dorożek - znak w formie tabliczki informacyjnej
- tabliczki informujące o długości odcinka zakazanego dla postoju, wyprzedzania itp. oraz określające porę obowiązującego zakazu
- tablica KONIEC.

Obecnie obowiązuje 69 znaków informacyjnych, w tym 10 znaków odwołujących:

- znaki dotyczące drogi (13 znaków + 3 odwołania), w tym: droga z pierwszeństwem przejazdu (1 znak + 1 odwołanie), zmiana pierwszeństwa, droga jednokierunkowa, droga bez przejazdu, wjazd na drogę bez przejazdu, pierwszeństwo na zwężonym odcinku jezdni, droga ekspresowa (1 znak + 1 odwołanie), autostrada (1 znak + 1 odwołanie), początek pasa ruchu dla autobusów, pas ruchu dla autobusów, początek pasa ruchu powolnego, początek pasa ruchu, koniec pasa ruchu
- znaki dotyczące postoju i parkingu (5 znaków + 2 odwołania), w tym: parking, parking + miejsce zastrzeżone, parking zadaszony, postój taksówek (1 znak + 1 odwołanie), strefa parkowania (1 znak + 1 odwołanie)

Porównanie znaków drogowych...

- znaki informujące o przejściach, przejazdach (7 znaków), w tym: przejście dla pieszych, przejazd dla rowerzystów, przejście dla pieszych i przejazd dla rowerzystów, schody ruchome w dół, schody ruchome w górę, przejście nadziemne dla pieszych, przejście podziemne dla pieszych
- znaki związane z infrastrukturą drogową i obszarem (13 znaków + 5 odwołań), w tym: przystanek autobusowy, przystanek trolejbusowy, przystanek tramwajowy, tunel (1 znak + 1 odwołanie), pobór opłat, opłaty drogowe, zatoka, automatyczna kontrola prędkości, dopuszczalna prędkość, strefa zamieszkania (1 znak + 1 odwołanie), obszar zabudowany (1 znak + 1 odwołanie), droga wewnętrzna (1 znak + 1 odwołanie), strefa ruchu (1 znak + 1 odwołanie)
- znaki związane z usługami przy drodze (21 znaków), w tym: szpital, policja, punkt opatrunkowy, stacja paliwowa, stacja paliwowa tylko z gazem do napędu pojazdów, telefon, poczta, stacja obsługi technicznej, wulkanizacja, myjnia, toaleta publiczna, natrysk, bufet lub kawiarnia, restauracja, hotel, kemping, kemping wyposażony w podłączenia elektryczne do przyczep, pole biwakowe, schronisko młodzieżowe, punkt informacji turystycznej, informacja radiowa o ruchu drogowym.

Znaki wskaźnikowe (5 znaków), obecnie znane są jako **znaki dodatkowe**

Są to znaki wskazujące zbliżanie się do przejazdu kolejowego. Dzielą się na dwa rodzaje: słupki wskaźnikowe i krzyż św. Andrzeja.

Wygląd znaków w porównaniu z rokiem 1940 właściwie się nie zmienił, z tym, że obecnie są dwa rodzaje słupków wskaźnikowych – umieszczane po prawej stronie jezdni i po lewej stronie jezdni (razem 6 znaków). Inne jest natomiast umiejscowienie słupków przy drodze.

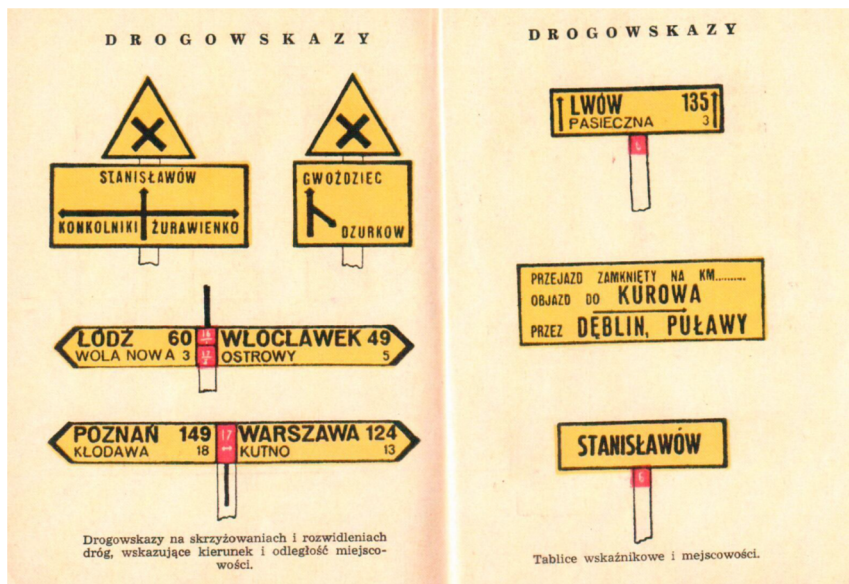
Dawniej słupki wskaźnikowe ustawiano pomiędzy znakiem ostrzegawczym o torze kolejowym niestrzeżonym, a samym torem w odległości: słupek z 3 paskami 150 m, słupek z 2 paskami 100 m, słupek z 1 paskiem 50 m.

Obecnie słupki wskaźnikowe z trzema paskami umieszcza się pod znakiem ostrzegawczym „przejazd kolejowy z zaporami” lub „przejazd kolejowy bez zapor”, słupek z dwoma paskami - na 2/3 odległości znaku ostrzegawczego od przejazdu, a słupek z jednym paskiem - na 1/3 tej odległości.

Krzyż św. Andrzeja - dawniej i obecnie ustawiony jest przed przejazdem kolejowym niestrzeżonym jednotorowym lub wielotorowym.

Współcześnie oprócz poprzednio wymienionych znaków obowiązuje jeden nowy „sieć pod napięciem” – żółty trójkąt z czarną obwódką z namalowanym czarnym znakiem błyskawicy; razem znaków dodatkowych jest 9.

Na rys. 5 przedstawiono drogowskazy - 7 znaków, które stosowano w 1940 roku; obecnie nazywane są one **znakami kierunku i miejscowości**.

Źródło: H. Wilczyński „Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych”

Rys. 5. Drogowskazy w 1940 roku
Fig. 5. Signposts in 1940

Były to tablice w kolorze żółtym, wskazujące kierunek i odległość od miejscowości, które ustawiano na skrzyżowaniach i rozwidleniach dróg oraz tablice z nazwami miast oraz innymi informacjami dla kierowców (np. o objazdach).

Obecnie znaki kierunku i miejscowości mają kolor zielony lub niebieski (w przypadku autostrady), jest ich 17; dodatkowo stosuje się białe tablice wskazujące różne obiekty takie jak: lotnisko, dworzec kolejowy, dzielnica miasta, przystań promowa, dworzec autobusowy, obwodnica, dzielnica/osiedle, przystań wodna (2 znaki), zabytek jako dobro kultury, muzeum, punkt widokowy, zabytek przyrody, szlak rowerowy - 14 znaków lub tablice brązowo-białe informujące o obiektach turystycznych - 3 znaki oraz zielone, żółte i czerwone tabliczki wskazujące numer i rodzaj drogi - 8 znaków; razem wszystkich znaków w tej kategorii jest 42.

Dzisiaj stosowane są również tzw. **znaki uzupełniające** (dawniej tych znaków w ogóle nie było) - w formie niebieskich lub żółtych tablic, jest ich 25, w tym:

- znaki dotyczące granicy Państwa i obszaru administracyjnego oraz przejazdu tranzytowego - 6 znaków (niebieskie)
- znaki uprzedzające o zakazie - 3 znaki (niebieskie)
- znaki objazdu lub ograniczeń w ruchu - 4 znaki (żółte)
- znaki dotyczące jazdy na pasach ruchu - 11 znaków (niebieskie)
- znak nazwa rzeki - 1 znak (niebieski).

5. Podsumowanie

Współcześnie w Polsce obowiązują 254 znaki drogowe (zestawienie w Tablicy 1).

Tablica 1

Liczba znaków drogowych obowiązujących w 1940 roku i obecnie

Table 1

The number of traffic signs in force in 1940 and currently

Rodzaj znaku	Znaki drogowe w 1940 roku	Znaki drogowe obecnie
zakazu	11	40
ograniczenia	4	6
nakazu	3	21
ostrzegawczy	7	42
informacyjny	9	69
dotatkowy – dawniej wskaźnikowy	5	9
kierunku i miejscowości – dawniej drogowskaz	7	42
uzupełniający	-	25
Razem	46	254

Źródło: zestawienie własne

Jak wynika z Tablicy 1 w 1940 roku stosowano 46 znaków drogowych, obecnie jest ich ponad pięć razy więcej, przy czym w przypadku: znaków zakazu jest to wzrost około czterokrotny, znaków ostrzegawczych i drogowskazów wzrost około sześciokrotny, znaków nakazu wzrost siedmiokrotny, a znaków informacyjnych wzrost prawie ośmiokrotny.

Należy się zatem zastanowić co spowodowało takie zwielokrotnienie liczby tych znaków.

Niewątpliwie przez ostatnie ponad pół wieku nastąpił olbrzymi skok cywilizacyjny, który nie ominął również motoryzacji. Wystarczy przeanalizować dane dotyczące liczby zarejestrowanych samochodów w stosunku do liczby ludności.

W 1938 roku były w Polsce zarejestrowane 34 324 samochody (26 248 samochodów osobowych, 6 843 samochody ciężarowe, pozostałe to autobusy)[2] czyli statystycznie 1 samochód przypadał na 1 000 mieszkańców (liczba ludności w Polsce w 1939 roku wynosiła 34 849 tys.)[2], a długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła wówczas w Polsce 63 169 km[2] (wg danych na dzień 1 stycznia 1939 roku), czyli jak łatwo policzyć na każdy kilometr drogi przypadało średnio ok. 0,5 samochodu.

W 1990 roku było w Polsce zarejestrowanych 6 398 tys. samochodów[3] (5 261 tys. samochodów osobowych, 1 045 tys. samochodów ciężarowych, 92 tys. autobusów), z czego wynika, że 1 samochód przypadał w przybliżeniu na 6 mieszkańców (liczba ludności w Polsce w 1990 r. wynosiła 38 073 tys.)[4], a długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła ok. 216 tys. km[4], co z kolei oznaczało, że na 1 km drogi przypadało średnio 30 samochodów.

W 2015 roku wg danych CEPiK było zarejestrowanych 24 262 tys. samochodów[3] (20 723 tys. samochodów osobowych, 3 429 tys. samochodów ciężarowych, 110 tys. autobusów) co sprawia, że statystycznie 1 samochód przypada na 1,5 mieszkańca (w 2014 roku liczba mieszkańców w Polsce wynosiła 38 478 602)[5]. Długość dróg o utwardzonej nawierzchni w Polsce w 2014 roku wynosiła 288 tys. km[6], a więc po każdym kilometrze

takiej drogi jeżdżą obecnie mniej więcej 84 samochody, czyli prawie trzy razy tyle, co ćwierć wieku temu.

Przytoczone powyżej dane wskazują na ogromny wzrost liczby samochodów (w porównaniu z rokiem 1938 jest to wzrost prawie 700-krotny, a w porównaniu z rokiem 1990 prawie 4-krotny) i jest to tendencja stale rosnąca, podczas gdy długość dróg zwiększyła się w tym samym czasie zaledwie 4,5-krotnie w stosunku do roku 1938 i około 1,3-krotnie w porównaniu z rokiem 1990. Nawet biorąc pod uwagę fakt, że część dróg stanowią obecnie drogi kilkupasmove można z całą pewnością stwierdzić, że na przestrzeni 60 lat znacznie wzrosło natężenie ruchu drogowego i co jest naturalną tego konsekwencją zwiększyła się liczba wypadków drogowych, a ich skutki są coraz poważniejsze ze względu chociażby na coraz lepsze technicznie, a więc szybsze samochody, większą dopuszczalną prędkość, ale również większe tempo życia wymagane przez obecne czasy. Jednocześnie jednak wzrosła świadomość o panujących na drodze zagrożeniach, a także rozbudowała się infrastruktura około drogowa, co z kolei spowodowało znaczny przyrost liczby znaków drogowych. Z jednej strony zwiększenie liczby znaków drogowych jest zrozumiałe, ale z drugiej strony nasuwa następujące pytania: czy wszystkie znaki są naprawdę potrzebne i czy percepcja kierowcy jest wystarczająca, aby każdą tablicę zauważyć i odpowiednio wykorzystać, czy też może odwrotnie, zbyt duży natłok informacji powoduje, że w głowach kierowców panuje chaos i podejmowane przez nich decyzje na drodze nie zawsze są adekwatne do sytuacji.

A może nie należy się nad tym zastanawiać, bo już w niedalekiej przyszłości znaki drogowe będą odczytywane przez komputery pokładowe samochodów i pojazd nie tylko sam się do nich dostosuje, ale również przekaże kierowcy odpowiednie informacje.

LITERATURA:

- [1] H. Wilczyński, „*Czy znasz przepisy policyjne o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych*”, 1940
- [2] Mały rocznik statystyczny 1939
- [3] Publikacja Polskiego Związku Przemysłu Motoryzacyjnego, 19.09.2016
- [4] „Polska 1989-2014”, wydawnictwo GUS
- [5] Rocznik demograficzny 2015
- [6] Mały rocznik statystyczny Polski 2016